

а також на насипання гребель і будівництво млинів, записую йому суму 100 гривень монети польської, до того ж із цих млинів – [брати] третю міру і з різних вин – третій гріш.

Усе зазначене в цьому документі – виплату описаних сум, прерогативу пана Анджея Хжонстовського в заселенні вищеназваного містечка і запрошенні людей на проживання в ньому, [облаштуванні] площ, городів і наданні земель та в інших справах для загального добра і становлення міста – обіцяю не порушувати і нащадків моїх [до цього] зобов'язую. На підтвердження цього документа власноруч підписався і наказав скріпити його моєю печаткою. Складено в Замості дня двадцятого місяця червня року божого тисяча п'ятсот дев'яносто п'ятого.

Документ цей поданий був Анджєм Хжонстовським до земського Кам'янецького суду в 1598 році – Книга земська Кам'янецька. Київський центральний архів. № 3617, арк. 153 зв.».

Центральний державний історичний архів України в Києві, ф. 37, оп. 1, спр. 25, арк. 153 зв. – 155. Оригінал.

Опубліковано: Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов высших учреждений при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Киев, 1893. – Ч. 8, т. 1: Материалы для истории местного управления в связи с историей сословной организации. Акты Барского староства XV–XVI в. – С. 328–330 (без латиномовної преамбули);

Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років / упоряд.: М. Крикун, О. Піддубняк; вступ. ст. М. Крикуна. – Львів, 2008. – С. 695–697. – (Наукове товариство імені Шевченка).

Олексій Редько, Василь Черняк

БЛАЖЕННИЙ ЯН БЕЙЗИМ

У статті йдеться про вихідця з Південно-Східної Волині, священика Яна Бейзима, який присвятив частину свого життя опіці над прокаженими на острові Мадагаскар. Його життя також пов'язане з Вінниччиною.

Ключові слова: Ян Бейзим, Волинь, Поділля, місіонер, прокажені, беатифікація.

Oleksiy Redko, Vasyl Chernyak

BLESSED JAN BEYZIM

The article is about a native of South-Eastern Volyn, priest Yan Beyzim, who devoted part of his life to the care of lepers on the island of Madagascar. His life is also connected with Vinnytsia.

Keywords: Yan Beyzim, Volyn, Podillia, missionary, lepers, beatification.

Ян Бейзим народився 15 травня 1850 року в с. Бейзими Великі на Волині [1, с. 1] (нині – с. Бейзими Сахновецької сільської громади Шепетівського району Хмельницької області). Батьками

майбутнього місіонера були Ян та Ольга з графів Стадницьких. Сім'я володіла маєтком Онацьківці (нині – село Полонської міської громади Шепетівського району Хмельницької області). За родинною легендою, давній предок Бейзимів був знайдений у колісці, за часів татарських набігів, та взятий на виховання одним із руських князів. При хрещенні отримав ім'я Лаврін. Його називали «Безіменним», як сина невідомих батьків. Це прізвище трансформувалося у родове прізвище «Бейзим». В подальшому, відзначившись у багатьох битвах з татарами, Бейзим отримав шляхетство, а також значні земельні володіння над річкою Хоморою на Волині [2, s. 7-9]. Прадід Яна Бейзима Павло 1772 року був державним урядовцем у Вінниці [2, s. 10].

Дитячі роки Ян провів у родинному маєтку у колі люблячої сім'ї. але ситуація змінилася після Січневого повстання 1863 року, активним учасником якого був батько хлопчика. Маєток було конфісковано. Батько, заочно засуджений до страти, зумів перейти російсько-австрійський кордон. Оселився в Галичини, не маючи змоги допомагати сім'ї.

Мати разом з дітьми змушена була переїхати до Києва, де Ян вступив до гімназії, яку закінчив у 1871 році. Тяжкі матеріальні обставини, в яких ріс юнак, виховали в нього незламну волю. Ян допомагав у навчанні молодшим братам та сестрам, займався репетиторством, переписував за гроші офіційні документи, брався за іншу важку роботу.

Літні канікули Ян Бейзим проводив у маєтку своєї тітки, дружини відомого на Поділлі колекціонера та краєзнавця Владислава Гурського, автора відомою праці про населені місця Могилівського повіту, у Слідах (нині – село Могилів-Подільського району Вінницької області). Дочка Гурських, Октавія, згадувала: «У 1864 році Ян вступив до Київської гімназії та закінчив її у 1871 році. Канікули проводив постійно на Поділлі, у селі Сліди, у моїх батьків (соє мама була сестрою його мами). Ян з дитинства відзначався спокійним характером, сумлінністю у навчанні. У нашій дитячій компанії, як найстарший за віком, був нашим опікуном, якого ми охоче слухались. Лагідний і веселий в сімейному колі, ставав похмурим і мовчазним у товаристві салонному. Насправді, його одяг не дуже пасував до великосвітських салонів. Скинувши мундир учня гімназії відразу після приїзду, він взував довгі чоботи і куртку, так звану гуню з грубого сукна, або полотняний кітель, і ніяка сила не могла його змусити переодягтися у відповідне вбрання. Під час канікул і деякий час після закінчення гімназії, до від'їзду в Галичину, допомагав моему батькові у господарських справах. Він дуже любив фізичну працю, відчував у ній потребу і чухався неймовірно щасливим, коли проводив цілий день на коні, чи косив до сьомого поту, чи молотив ціпом так, «що аж до кісток мокрий» – говорив він. Водив дружбу із селянами та прислугою» [2, s.15-16].

У 1872 році Ян Бейзим перебрався у Галичину, де вступив у новіціат отців-єзуїтів. Завершивши навчання, 26 листопада 1881 року отримав у Кракові з рук біскупа Дунаєвського освячення. Відтоді розпочався тернопільський період у його житті, під час якого він працював вихователем молодих студентів у колегіумі [1, s. 1].

1898 року, за власним бажанням, залишив посаду вихователя, став керівником місії, яка опікувалася прокаженими у Індії. Однак, на володіючи англійською мовою, змінив місце своєї служби на Мадагаскар, де поширеною була французька мова, яку знав досконало. 30 грудня 1898 року, після півтора місячної подорожі, Ян Бейзим прибув до м. Тананаріву. Спочатку працював у Амбахівораці, поблизу столиці острова, де перебувало близько 150 прокажених. Ситуація була жахливою. Хворі помирили від голоду та ран. У своїх листах він писав: «Немає тут біля них [прокажених] нікого: ані лікаря, ані черниць, ані лазарету, одним словом – нікого та нічого. Я тут за всіх. Всі їх бояться, часто навіть закидають їх камінням, як диких собак. Прокажених тут не вважають за людей...» [3, s. 13-15].

Ян Бейзим вирішив змінити ситуацію та побудувати для хворих справжній шпиталь на 200 ліжок з обслуговуючим персоналом, з каплицею, аптекою, будинком для капелана і лікарського персоналу, господарськими будівлями. Для цього, за підрахунками, потрібно було близько 150 тисяч франків – астрономічна на той час сума. Не маючи власних коштів, Бейзим пише листи до польських часописів, у яких розповідає про ситуацію з прокаженими та просить про посильну допомогу у читачів. І необхідну суму було зібрано!

Місцева влада не дозволяла будувати шпиталь поблизу столиці, тому місіонер був змушений переїхати до Марани, за 400 кілометрів від попереднього місця роботи. Багато прокажених з попереднього місця самотужки долаючи величезну відстань, прибула за своїм наставником.

На новому місці ситуація з прокаженими також була критичною. Але, маючи необхідний капітал, отець Ян розпочинає тут будівництво нового шпиталю. Процес зайняв довгих вісім років. Відкриття новозбудованого шпиталю відбулося 16 серпня 1911 року. Окрім великої каплиці, будинку для місіонерів та іншого – для прочанок, аптеки, амбулаторії та господарських споруд, заклад містив два великих павільйони (для чоловік та жінок), які разом могли вмістити 150 чоловік. Про реакцію місцевої влади на відкриття шпиталю отець Бейзим писав: «Більшом в оці для них є мій шпиталь, оскільки на всьому острові такого закладу немає» [3, s. 27-30].

Після відкриття шпиталю у Марані Ян Бейзим не бажав спочивати на лаврах і був готовий передати налагоджену справу в інші руки та зайнятися місіонерською справою в іншому місці. Планував поїхати на Сахалін, аби там здійснювати свою роботу серед каторжан, чиє становище було не кращим, ніж прокажених на Мадагаскарі. Російська влада такого дозволу не давала.

Та плани Яна Бейзима так і залишилися нереалізованими, оскільки 2 жовтня 1912 року від виснаження організму надмірною працею та лихоманки він помер.

На Мадагаскарі пам'ять про отця Бейзима зберігається до наших днів. Йому встановлено пам'ятник. Шпиталь, збудований ним, продовжує працювати. Папа Іван-Павло II під час своєї апостольської подорожі на Мадагаскар, 1 травня 1989 року у своїй проповіді згадував віддане служіння Яна Бейзима.

Католицька церква, прагнучи вшанувати справу Яна Бейзима, у 1984 році розпочала канонічний процес над його життям і чеснотами. Беатифікація (офіційне зарахування спочилого праведника до лику блаженних) отця Бейзима відбулася 18 серпня 2002 року у Кракові під час подорожі Івана-Павла II до Польщі [3, s. 44].

У Бейзимах на Хмельниччині на місці будинку, де народився блаженний Бейзим, встановили капличку його імені.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Pelczar Marjan. Bezym Jan // Polski Słownik Biograficzny. – Warszawa, 1977. – Tom II. – S. 1-2 [Reprint z 1936 r.]
2. Czerminski T. Jan Bezym. Ofiara miłości. – Kraków, 1913. – 243 s.
3. Drązek Czesław. Błogosławiony Jan Bezym. Kochał trędowatych. - [b. m.], 2008. – 48 s.